

1 דברים ט"ו, פסוקים א' - י"א

אירוב פרשיות מלינו כאן - משיטת כספים ולדקה: וזה דבר המשמש את - כי יפ"ה בק אביו... לא תאמרו... ולא תקפ"ו... פתח תפתח... העבט תעביטו - העמר לך פן יפ"ה דבר אם לבבך בלע"ל... קרבה שנת השבט... נתן תתן לו... פתח תפתח.

בראשונים מלינו פירושים קצת שונים ביסוד הענין המשותף לכל המלות כאן -

2 שערי תשובה לרבינו יונה שער ט' מ"א עד ט"ז, ט"ו, ס"ז

לפי רבינו יונה הפרשה אוסקת במדת הנביאות ונעת לרת פצין - אד כדי שפירש את האיסור להנשא מלמלות מוכר למשיטת כאזכרה כלמית הנמצאת בכל זמן בק"ו מצרוב משיטת - אם הפוחז מהפסד חובו ארוב משיטת נקרא לר אין ובלע"ל ק"ו שאין להנשא מלמלות בשאר השנים כשסביר להניח שיקב"ל את כספו בחזרה.

3 ספר החינוך מלכות תצ"ז, ק"ב, פ"ה, וצ"ד... הבטחון, תצ"ח, ת"פ

לפי החינוך מדבר על מדת הנביאות מול מדת הכילות - אבל הדגיש את ענין הבטחון - ובניגוד להאיסור להנשא מלמלות ולנזרך מפחד שביצית הצבי"ל את העל"ו לערב שביצית דוקא (אל"א שחידש ששם כשהמשיטת היא מדרבנן העל"ו נהפ"ה מדאורייתא) - אבל הנמצא מלמלות של"א מפחד הפסד חובו אין לו חסרון בבטחון אל"א לקי"ו במדות.

זה שפרשנים ראו את הליך ההרחיב את העל"ו - לפי רבינו יונה כלל השנים, ולפי החינוך כלל סוג של משיטת - מקורו בהלכות משיטת כספים, שגרמב"ס ורוב הראשונים פוסקים שאין הפרובול"ל נהפ"ה אל"א בהמשיטת הצ"ז שהיא דרבנן - ובכל זאת מפורש במשנה שהל"ל תקן פרובול"ל מפני שנמצאו מלמלות וצ"ח **על מה שכתוב בתורה** השמר לך וכו' - פרי' ששם הצ"ז האיסור הוא מדאורייתא.

וא"כ - ביסוד של לדקה הוא ענין הנביאות - לרבינו יונה הדגיש פ"ה על המדה, ולפי החינוך על ההשקפה - בטחון בדי' והפכרה שהמפתח העל"ו הוא פ"ה הנביאות, ולכ"ע כל הפרשה היא מקשה אחת.

על המשיטת מפורש שכל מה שנבאר לענין משיטת כספים נגזר על לדקה -

4 ב"ב י' ע"א, רב פפא הוה סליק... אלף כאן אבות כוכבים

הבלע"ל פ"ה בראשונה מלמלות מפחד משיטת פירש פ"ה על הנמצא מלמלת לדקה -

5 כתובות ס"ז ע"ב, ת"ר העבט... מתנה

הפ"ה כאן היא דרך מכוונת לנתן לדקה ל"ה שאינו מוכן לקבל במתנה - ובכלל זה על הפ"ה סמוך להמשיטת.

6 ספ"ה מ"א מלכות ק"ב וק"ז

המבאר"ם קרא על הפ"ה מ"א מלכות (מלות אם כסף תלום) - לדקה.

במלות לדקה מלינו חידוש שכופין את מי שמועיל לנתן ואינו רו"ב לנתן -

7 ב"ב ח' ע"ב, אמר מר אין עושין שררות... זוזי לדקה, ותוד"ה אכפיה

יש כאן שתי משיטות בתוס' - או שאין כופין אל"א אכפיה בדברים - שכנע אותו - ואינו נחיש שיקב"ל קב"ל על"ה ש"ה פ"ה כופין, או שכופין וממשיכין על פ"ה דקה - אל"א שאין כופין על מלות אשה שמתן שכרה מפורש בפסוק תיר"ו תוס' שאין פ"ה חייב לכופ"ל כשמתן שכרה בלד"ה אבל מותר להם לכופ"ל - או שכופין על פ"ה מפני העל"ה תעשה שבה.

8 ר"ן פרק רביעי כתובות (בר"מ י"ח ע"א) ד"ה בעל כרחיה, וכתב הרשב"א... עניי'ם

לפי הרמב"ם ור"ן ירד"ן לנכסיו בפניו וכן אפילו של"א בפניו כשנשאתה, ולפי הרשב"א אין ירד"ן לנכסיו אפילו בפניו. (המבאר"ם הוא לפרנס את המשפחה).

ואיך שפ"ה, מפורש מלות לדקה איננה מלכות אל"א מלכות חובית - אחרת ל"א פ"ה כופין על"ה. וא"כ יש לעמוד למה סובר הרשב"א שאין ירד"ן לנכסיו -

9 שו"ת הרשב"א חלק ט' סי' ר"ע

מפורש ברשב"א שבעקרון פ"ה לריכ"ס לכופ"ל על פ"ה דקה אל"א ש"ה דקה נקראת מלכות שאין לו תובעין מפני שיכ"ס ליתן ל"ה שיר"ב (במחנה אפרים העל"ה לדקה ס"ו א' אצל הרשב"א ע"ס על"ה אלו שיש דין קדימה - כגון בניו הפדוים - אין דין כפ"ה על פ"ה).

והנה, כל הצנן של כפי"ף על המלות הזב"ז במחלוקת שני"ה-

הגמ' בב"ק (פ"ד) הסבירה שזה שאפשר לב"ד לפסוק דינא שמפ"ת דוקא סמוכים יכולים לדון (באר"י ישראל) פ"ו אב סמוכים אב"ד לא בבעל, ובזב"ז אין לו סמיכה כ"ע) פ"ו מדין שליחות - שבדברים השכיחים יש בהם חסרון כפי"ף ד"ד פ"ו סמ"כ את שליחותם של מומחים ולדין. פתוס' בסנהדרין א"ס דוקא ד"ד ש"ש ל"ד במומחים דוקא-

"תוס' סנהדרין ב' ע"ב ד"ף ליב"א

דפי פתוס' מ. דלפני"ס און למדין סאין דב"ד של דיאות הכח לכ"ף על פי"רשין ו"י מומחין (סמוכין) דוקא.

"ק"ו"פ"ח סי' ע' ס"ק א' ומבאר בדבריו... פדיונות און

דפי הק"ו"פ הכוונת לכפי"ף על המלות - ש"ר"י מומחים דוקא.

"נתפ"ח שם סוף ס"ק א' גמ"ע דא"י שעבדא דאורי' ופ"ד כופין... שפחה ע"ש

דפי פת"יבות כל יב"ד יכולת לכפות את חבירו דקיים מלות.

"משו"ב נתיבות שם ד"ף ע"ב גמ"ע דא"י שעבדא דאורייתא

הק"ו"פ מחלק בין כפי"ף על ע"ש שב"ד כופין אותו ד שתי"כ נפשו (וכ"ע הזב"ז מלות לדקה) דבין דלפני"ס א"י סמוכין אב"ד לא בבעל - אב"ד אין דין. ד שתי"כ נפשו.

"מנחת חינוך מלות תקנ"ט אות כ', ונראה ל'... וגם פ"ו כופין

המנחת"ח למד שדפי"ח מה שראונו בתוס' שכופין על פ"ד דקה מפני הלכאון - א"כ א"ל ב"ד (ושל"כ כ"ע) שמשו"ב נתיבות שפ"י"ה פ"א ע"י ב"ד דוקא - אב"ד נפ"ק מ"כ אם כפי"ף פ"א ד שתי"כ נפשו או ד"א.

הפוסקים דנים למש"ה בעל"מ כפי"ף בעב"ד קמ"ן ע"י עשותו תתן דקה של"כ מדעתו. פדברים מתחילתם ע"ס פ"ו סוף ב"ק

"ש"ת נדע ביהודה י"ד תנינא סי' קנ"ח

הנ"ב אסר לקבל דקה מאשה מדין כפי"ף - קודם כל כי אין עליה שם ב"ד. וגם מפני שזה נקרא כפי"ף על"א בפ"ו.

"ערוך בש"ח י"ד סי' רמ"ח סוף י"ג... בזמננו זה'

דמ פ"ד פסק ד"כ כמ"ר ראו' דבע"מ ל"ת. מתיר פ"ד ע"ד לקבל מנ"פ.

ד"ד ע"ס כפי"ף פ"ו כשתפס פ"ד מ"פ"ה"ב-

"מחנה אפרים פ"ח זכ"י"ה ומתנה, ויראה ל"ד...'

המחנ"א דן מדין תפיסה ופסק של"כ זכ"ב בו פ"ע - וכנראה סובר סאין פ"ע יכולת לתפוס מדין כפי"ף (או"ח) מפני שסובר ש"י ב"ד וכשי"ת הק"ו"פ).

והנה, הפ"ד של כופין על פ"ד דקה פ"א מדין כפי"ף על המלות כמו שראונו, ומכ"מ הזב"ז ש"ס בנתיב"ה בע"כ כרחוק קיים את מלות לדקה (ולפחות אינו עובר על"כ תקופ"ד וד"א תא"י - שאח"י שלקחו מנ"ח את מה שראונו לו ל"ת כ"ר אינו ח"י"ב ל"ת ית'!) - לכאורה, מקור פ"ד דברים פ"ו בספ"י פ"י כי ת"א-

"דברים כ"ד, י"ט ורש"י ד"ף למען יברכה

ע"ס מ"פ"ה ע"ד של"כ במתכ"ן פ"י פ"ו בכ"ע ב"ר.

"רמב"ם פ"ו מתנת עניים פ"ד, וש"ע י"ד סי' רמ"ט ס"ג, וש"ק פ"ה

ל"שן פ"ס"ד זכותו מנ"ח סאין לו מ"ו. אב"ל פ"ד רמב"ם במד"ת פ"ד דקה ב"ד י"ד מנ"ח את פ"ת בע"ב - מנ"ח מ"קיים מלות לדקה.

"ש"ע סי' רמ"ט סוף דברי המחבר, וש"ק ס"ג

כוונת פ"ד רמב"ם פ"א כ"ש פ"ת מ"ר פ"ו אב"ל אינו מרא"פ ע"ד פ"ס ז"א פ"ת. אב"ל פ"ד ע"ד פ"ס ז"א פ"ת מ"ר פ"ו י"כ אב"ל.

"ש"ע י"ד סי' רמ"ז ס"ב - ד' ופ"ת אות ב'

ד"ר ר"ע ד"א י"כ מ"פ"דקה, ופ"א ד"ח את פ"ז פ"קש, ופ"א מ"ש"ת - מנ"ח פ"ד רמ"א פ"א ש"ת ד"ב את ד' המ"ש כ"ס"י. אב"ל ע"ד פ"ד פוסקים מותר דוקא במ"ש ד"ן מפני ש"ס כתוב, ובחנ"י נ"א ב"א"ת.)

טו (א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה
 שְׁמִטָּה: (ב) וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט
 כָּל־בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְיוֹ
 לֹא־יִגֹּשׁ אֶת־רַעְיוֹ וְאֶת־אֶחָיו כִּי־
 קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: (ג) אֶת־הַנֶּכְרִי
 תִּגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֶחִיךָ
 תִּשְׁמַט יָדֶךָ: (ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ
 אֲבִיוֹן כִּי־בָרֶךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה
 כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדֶךָ לֹו
 וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ הַיּוֹם מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר
 יִחְסַר לֹו: (ה) הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבַר
 עִם־לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרְבָה
 שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעְיָה
 עֵינֶיךָ בְּאֶחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לֹו
 וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:
 (ו) נָתַן תִּתֵּן לֹו וְלֹא־יִרַע לְבַבְךָ בְּתַתֶּךָ
 לֹו כִּי בְגַלְלֵה הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח
 יָדֶךָ: (ז) כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרַב
 הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פָּתַח
 תִּפְתָּח אֶת־יָדֶךָ לְאֶחִיךָ לְעַנְיֶךָ
 וְלְאֲבִינֶךָ בְּאַרְצֶךָ:

2 דָּה נָתַן תַּמָּן לֹו וְלֹא־יִרַע לְבַבְךָ בְּתַתֶּךָ לֹו (דברים טו ז).
 הַזְהַרְנוּ בְּזֶה, לְהַרְחִיק מִנַּפְשֵׁנוּ צְרוּת־הַעֵיִן וְלִהְיוֹתֵנוּ
 טוֹבֵי־עֵיִן, כְּעֵיִן שְׁנֹאֲמַר (משלי כב ט) טוֹב־עֵיִן הוּא יִבְרַךְ.
 וְלֹא דִי בְמִתְנַת־הַיָּד, עַד אֲשֶׁר נִטַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ מִצַּת הַנְּדִיבוּת.
 עַל כֵּן הַזְהִיר וְאָמַר וְלֹא־יִרַע לְבַבְךָ אַחֵר שְׁאֲמַר נָתַן תַּמָּן לֹו.
 לֹו דָּה תִּשְׁמַט אֶת־לְבַבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדֶךָ (דברים טו ז).
 הַזְהַרְנוּ לְהַסִּיר מִנַּפְשֵׁנוּ מִצַּת הָאֲקָרְיוּת, וְלִנְטוֹעַ בָּהּ נִטְעֵי
 נַעֲמָנִים הֵם הַבְּרַחֲמִים וְהַחֲסָדִים הַנְּאֲמָנִים, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שם כח ט)
 וְהַלַּקְתָּ בְּדַרְכָּיו. וּבַעֲבוּר כִּי מִן הָאֲפֶשֶׁר שָׁלָא יִקְפֹּץ אֶת יָדוֹ
 וְיִחַוֵּן אֶת הַעֵיִן וְלֹא מִדְּרַךְ בְּחִמְנוּת, כְּעֵיִן שְׁנֹאֲמַר (משלי יב י)
 וְרַחֲמֵי רַשָּׁעִים אֲקָרִי, עַל כֵּן כְּתוּב, דָּה תִּשְׁמַט אֶת־לְבַבְךָ.
 וְעַל הָאֲקָרְיוּת רַע וְמָר, כְּאֲשֶׁר יִתְבָּאָר בְּשַׁעַר הָאֲקָרְיוּת
 בְּעִזְבַּת הָאֵל. וְאָמְרוּ בְבוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבְרָכָה (שבת קנא ב). (דברים
 יג י) וְנָסֹו־לָךְ בְּרַחֲמִים וְרַחֲמָה וְהַרְבָּה, כִּל הַמְּרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת,
 מְרַחֲמִים עֲצִיו מִן הַשְּׁמַיִם. וְכֵל שְׂאִינוּ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת,
 אִין מְרַחֲמִים עֲצִיו מִן הַשְּׁמַיִם.

טז מִן הָאֲקָרְיוּת הַתְּלוּיּוֹת בְּקַפִּיצַת יָד וְהַמְּנַע
 מִן הַמַּעֲשֶׂה. וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדֶךָ מֵאֶחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְגו',
 הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן־יִהְיֶה דְבַר עִם־לְבַבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרְבָה
 שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעְיָה עֵינֶיךָ בְּאֶחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא
 תִתֵּן לֹו (דברים טו ז-ט). לְמַדְּנוּ מִזֶּה, כִּי הַנְּמַנֵּעַ מִלְּהִקּוֹת לְעַנְי
 עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיֹן שֵׁהֵם, הַשְּׁמֵר, פֶּן. וְאִם לָצַת אֲשֶׁר קָרְבָה
 שְׁנַת הַשְּׁבַע הַזְהַרְנוּ שְׁלָא נִחַדֵּל מִלְּהִקּוֹת מִירַאת דְבַר־
 הַשְּׁמִטָּה, אִף כִּי בְזִמָּן שְׁלָא יִפְסִיד חוּבוֹ, כִּי יִגְדֵל חֲטָא הַקּוֹפֵץ
 יָדוֹ מִלְּהִקּוֹת. וְעַל גְּדֵל הַעֵיִן, קָרָא הַכְּתוּב מִחֲשֻׁבַת צַר־הַעֵיִן
 מִלְּהִקּוֹת, דְּבַר־בְּלִיעַל. וְאָמְרוּ בְבוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבְרָכָה (כתובות
 סח א) כִּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה, כְּאֵלֹו עוֹבֵד עֲבוּדָה־זָרָה.
 כְּתִיב כָּאֵן, פֶּן־יִהְיֶה דְבַר עִם־לְבַבְךָ בְּלִיעַל, וְשֵׁם כְּתִיב (דברים יג יד)
 יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקְרַבְךָ, וְאָמְרוּ בְבוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוּ
 לְבְרָכָה (ילקוט שמואל כח קלד) כִּי נִקְרָא צַר־הַעֵיִן, בְּלִיעַל. וְכֵן כְּתוּב

מצוה קצה היא שצונו לעשות צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב אליהם. וכבר בא הצווי במצוה זו במלות מתחלפות, אמרו יתעלה פתיח: תפתח את ידך ונו' אמר והחזקת בו ואמר וחי אחיך עמך, והכוונה באלו הלשונות כולם אחת והוא שנעזור אותם ונחזקם די ספוקם. וכבר התבאר דיני מצוה זו במקומות רבים בכתובות ובכא בתרא, ובאה הקבלה בזה שאפילו עני הסתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו כלומר הצדקה אם למי שלמטה ממנו אם לדומה לו ואפילו בדבר טועט.

מצוה קצו היא שצונו להלוות לעני להקל לו מעניו ולהרחיב לו, וזה מצוה היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה, כי מי שנתגלה ונתבזה לשאול מיד האנשים אין צרת עניו כמו צרת המסתתר שירצה להעזר עד שלא יתגלה עניו ויתבזה. והצווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה אם כסף תלוה את עמי. ולשון מכליתא כל אם שבתורה רשות הוין משלשה וזה אחד מהם, ואמרו אם כסף חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות. וכבר התבאר דיני מצוה זו בכתובות. (ולאס כמספטיים, סלכות מלוט ולט פ"א):

תפ. שלא ימנע מלהלוות קדם שמשטה שלא להמנע מהלוות אל-העצריים מסני פסד השמטה שלא תפקיע החוב. ועל זה נאמר, השמטר לך פן יתנה דבר עם-לך דבר גלגל לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה וגומר; ולשון ספרי: השמטר-גלא-משטה, פן יתנה-גלא-משטה. כלומר, שאלי שני לאוין באו גוה הענין, זה אסר זה לחזיק.

משרשי המצוה, לנסך ולקבצ בלכבנו מדת הנדיבות, ולהרחיק תכלית התרסקה מדת הגילוח; ואין נדיב בעולם כמלנה קמותיו עם היותו יודע שנתפן קרב להשמיט הלוואתו ולתפסידה סמונו אם אולי נאכר בו אנס או שום מקרה שלא יוכל לתבצ הלוואתו קדם שנת השמטה; וכל-מבין ברכי התורה ומשיג לדעת אפילו מצט דחין שרקה - יצד ברבור, כי השפזר מסמונו אל-העצריים-נוסף עוד; וחושוף מישר-אך-למחסר (ע"ס משלי י"א כ"ו), כי השם: דין את-העצרים לפי מצויו. ויגניקוהו מברכתו פסי ההקרבו אליה; ומדת הגילוח-מחצה של ברנל בינו ובין הנקרה; והנדיבות-תלק מלקי הנקרה, ונקצא מתקנהג קה שהוא בתורה; שמע תקם ויוסף לקח. דיני המצוה - קצרים, כלולים בקשט-התחוב לפי דצמי.

ונתג אסור זה בקרים ונקבות בקל-קיום וקל-זמן; שאף בזמן הזה שאין שמשט קססים נוקת מן-התורה אלא מברבנן-מקל-קיום אנו קזקרים גם כן שלא נמנע מלהלוות אל-העצריי מסני פסד שנת השמטה שמשמט מברבנן בזמן הזה, ומן התורה בזמן הבית. והעובר על זה נמנע מהלוות אל-העצריי מסני זה - דבר על לאו. אכל אין בו מלקות, לפי שאין בו משטה. ואולי יצלה בקמשקתה, בני, לאמר: ואיך נמנע

אדם מהלוואה לעולם מסני זה, וקשה נכתב על זה, לאו, ונלא נקדו להתנות צמו, על מנת שלא תשמיטנו בשביעית, וקדךך שאנו עושין תמיד בשטרותינו? אל יבהילך דבר זה, כי התורה מזהירנו בדברים, ואף-על-פי שאפשר במקנות ומנאים.

תעז. שלא לתבצ חוב ששברה צדיו שביעית

לצב החובות בשנת השמטה, ועל זה נאמר, ואשר יתנה לך את-אחיך משמט נדיו; ונקבלה האזנה בואת המצוה, שגאמר, וזה דבר השמטה שמוט כל-בצל משה ידו, ואמרו בתוספתא (= כריחא בגמין לו א): בשמי שמשות התחוב מבר: אמת שמשט נרקע ואמת שמשט קססים, דבר קמבתי ג, משפטיים, קמצנת שמשט נרקעות, מה-שפטיי ששרש המצוה, ושמשט קססים גם כן אסר אותו השעם נקשה, ללמד נפשונו קמדות קצלות: מדת הנדיבות ופזן טובה, ולקבצ בלכבנו תפסחון הנדול בשם פרוך הוא, ואז תכשר נפשונו לקבל טוב מאת אדון הפל כלול בקרנה והתקמים, וגם נקצא פנה - גבר חזק ומחצה של ברנל להתבטק קאר מן הנגול ומן התקנה כל אשר לרצונו, כי נשא קל-נחמר גנפשו לאמר: אפילו הלניתי קמוני והניצ שנת השמטה-מקרה תורה: להשמיט קדו המלנה שלא לגול ושלא לתמס משלו; לא כל-שפן שנאוי לי להתבטק עד תקנה האחריו?

ועוד יש תוספת נקצא בקדך קננות קנה מדת הנהרנות, כי אין נדיב בנותן מקלי תקנה אל הגמול, ועוד יש תוספת אחרת] נקצא קנה שיוסיף העצם בשחון בשם יתברך, כי כל המוצא עם לבבו לתת ויתפקיר לעולם כל גדולי נרקעותיו ונתלת אבותיו הנדלים בקל-שנה אמת ומלמד דבר הוא וכל המשפטה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הגילוח הרבה ולא מעוט תפסחון.

תעז. שלא יאמץ את-לכבו על העני

שלא נמנע תסד ומקנה מאחינו בני ישראל וקל-שפן מן הקרובים קבצמו תלשת ענינם ויש בני נכלת לטצדם, ועל זה נאמר, לא תאמץ את-לכבך ולא תקפץ את-ידך מאחיך האקיון, כלומר: אל תשליט עליך מדת הגילוח והנקלה אכל הכן לך דבר על-כל-סנים קמדת הנדיבות והתקלה, ואל תחשב שיהיה-לך בדבר חסרון קמונה, כי בגלל הדבר ההוא-דברך השם, וקשה לך ברכתו נגע קטן מפקה אוצרות של זקב נקפה. משרשי מצות הנקרה, קמבתי ג, בקפס תלנה שפסר, משפטיים, וקצת דיניק וענינה-קמנהגי.

4 רב פפא היה סליק בדרגא אישתמיט

כרעה בעי למיפל (3) אמר השתא כן אחייב מאן דסני לן כמחללי שבחות וכעובדי עבודת כוכבים אל חייה בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו (4) דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר "כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובר עבודת כוכבים כחוב הכא" השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתוב התם "יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים

6 *ת"ר" העכבם זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלוואה, ודורין ונותנין לו לשום

מתנה

7 אמר רב אין עושין שרות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קרא והם יקרו את הוהב ונו' שרות הוא דלא עבדי והא הימני מהימן מסייע ליה לרבי תניא דאמר רבי תניא מעשה ימינה רבי שני אחין על הקפה מאי שרותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו לפי (1) 'שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש אינו והא כתיב 'ופקדתי על כל לוחציו ואמר ר' יצחק בר שמאל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא 'הא דאמיד האדלא אמד (2) כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקל מיניה ארבע מאה וזו לצדקה

אכפיה לרב נתן. וא"ל והא כפרק כל הבשר (חלין דף קי: ועס ד"ה טו) אמר כל מעט שמקן שכרה (כחובה) בזה לאן ב"ד של מטה שזארים עליה וזבי לזקה כדכ כי פסוח תפתח את ידך לו ויחזי כ' בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ל דהאי כפיה בדברים כמו כפיה (ה) ועל כפרק נערה שנתפתחה (כחובות דף ע"ג) ועוד דרין דהכא קבלו עליהם שיטפו לתון הגבוי ולר"י נראה דבלזקה ספין משום דאית בה לאו דכתיב כה לא תאמן את לבבך ולא תקפון וגו' ולר"י ב"ל נראה דהא דל' ב"ד מזהירין על מלוא עשה שמקן (1) עמך בזה הייט דאין נעשין וכן משמע בירושלמי דהמזכיר את הספינה וההיא לכל הבשר (ע"ג) דלא הוה תפקיד אבהו וכפתוהו ואמר להו שכרוה ה"פ אינכס מזהירין להכריחו עד שיפשה כשאר מלות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב וזאיט עושה מכין אותו עד שגלא נפשו כדאמר בזהבסב (כחובות דף ט: ועס) 'ות"ע ח"ס' כחובות מס: ד"ה אכפיהי וחס' חלין קי: ד"ה טו):

⁸ וכתב

הרשב"א דכי אמרינן דהיכא דאמר
כייפינן ליה היינו מדין לדקה מיהו לא
נחמין לנכסיה והיכא דליחיה נמי דלא
אפשר למכפיה לא זנינן לה לזניה
מנכסיו כי היכי דלא עבדינן לדקה
מנכסיו וכדמצינן לעיל [דף מה] מי
שהלך למד"ה ואשמו חובצתה מוטה ב"ד
יורדין לנכסיו חזין ומפרנסין אשתו אבל
לא בניו ובנותיו ודבר אחר ואמר רב
יוסף זו לדקה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל
בתשובה דהא אפילו טורד שעברו עליו
ג' רגלים מיקם הוא (ו) בכל תאחד אבל
אין חייבים לטופו ולעשות לו כלום פ"כ
ותמה אני היקר כתב דאפי' בדאחיה
לא נחמין לנכסיה דהא אמרינן לעיל [דף מה]
דקה ואם איהא דאפילו בפניו לא נחמין לנכסיה בשביל
דקה ל"ס שלא בפניו אף על פי שהוא יולא
שלא לדעת לפיכך נראה דהאי שבשביל
דקה יורדין לנכסיו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז'
מהלכות מחטות עניים

⁹ לברורי סרקוטא

(א"א) הובאה בב"י ח"ד סימן רנ"ט.

רצג) שאלתם ראובן שהקדיש מנה מנכסיו
בשעת מיתה ושיקח שמעון
בנו מהם קרקע להקדש ושיחלק הוא פירותיו
בכל שנה ושנה בזמן ידוע ועל מנת שלא יהא
רשות ולא צווי ולא מניעה לשום אדם בעולם
לא בקרקע הקדש ולא בפירותיו ולא בחלוק
מעותיו אלא בנו ותבאים מכתג ועכשיו עבר זמן
רב ולא קנה שמעון הקרקע. אם יכולין גבאי
ההקדש לכופו לקנות הקרקע כדי שתגיע הנאת
לעניים או לא :

תשובה שמעון זה עובר על דברי אביו ועובר
בשתיים אחת שעובר על דברי אביו.
ועוד שמצוה לקיים דברי המת ועוד שמונע
צדקה מאי זה עניי שיהיה אבל מ"מ ממון זה אין
לו תובעין שהרי יכול ליתן הפירות למי שירצה
ושלא ליתן לאדם אחר וכיון שכן אין לגבאי
ההקדש לתבעו ולכופו שאין בעלי דברים שלו
ראף על פי שהם יד עניי העיר :
(א"א) שם הובאה

¹⁰ ליבועי

תומה דמשמע הכא דממעטין הדיוטות
מדכתיב אלהים ובפרק המגרש (גיטין דף פה) ממעט להו
מדכתיב לפנייהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיוטות וי"ל דהתם
ממעטין מלפניהם משום דלפניהם קאי אלהים דהכא כלומר לפני
הדיינים המפרשין במקום אחר ומיהו בגיטין (פ"ט) פירש בקונטרס
משום דקאי אצבעים זקנים הכתובים בכוף פרשת משפטים שעלו
עמו להר סי' שהן סנהדרין וגרלה לפרש דבגיטין לענין מיני דכפיה

א"י דהאי מיהו לה דא"י אשכח לרב יוסף דהוא יתיב וקא מעשה אגלינן אמר ליה והאנן הדיוטות אן אכל אלהים לחי אמילי דעשוי
מירי אלא בדין בעלמא והא דמשמע ליה מיני דעשוי מלפניהם משום דדרשינן לקמן (ף ז') מאשר משים אלו כלי הדיינים דשייך בןן שימה :

¹¹ ומבואר

מדבריהם דנהי דהדין יכול להיות על פי יחיד הדיוט
אבל לכוף ודאי בעינן מומחין משום דאשר תשים
לפניהם אלו כלי הדיינים קאי על שבעים זקנים, ולהכי שם בעובדא
דיתב רב יוסף וקא מעשי אגיטא באלו שכופין אותו להוציא
ואשכחיה אביי ואמר ליה הא תנן לפנייהם ולא לפני הדיוטות, והיינו
דאין בדינו לכוף אותו לקיים אשר מוטל עליו דהא אשר תשים
לפניהם אלו כלי הדיינים בעינן מומחין, ואמר ליה רב יוסף אנן
שליחותיהו דקמאי קא עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות,
והיינו דהא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא (גי' קט"ה) וא"כ אין
בו אלא משום פריעת בעל חוב מצוה, ואמרינן בפרק הכותב (מועט
פ.) לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי למיעבד
מצוה מאי, ואמרינן עלה כופין אותו, והיינו דתנן לולב איני עושה
סוכה איני עושה כופין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו, וא"כ גבי
הודאות והלואות דכופין אותו לקיים המצוה המוטל עליו ועל כרחך
משום דשליחותיהו דקמאי קא עבדינן, וא"כ הוא הדין נמי
דכופין אותו בגט לקיים המצוה המוטל עליו ואע"ג דאנן לאו בני
כפיה נינהו דאנן הדיוטות אנן,

גם מ"ש דאי

שעבודא לאו דאורי' והב"ד כופין בעי ב"ד דוקא לכפותו והדיוטות לאו בני עישוי נינהו. נ"ל לפענ"ד דליתא דכיון דדמי לעשה סוכה ואינו עושה דכופין אותו לקיים המצוה דכל אדם מצוה להפריש חברו מאיסור אפי' מי שאינו בכלל ב"ד כדמוכח בב"ק כ"ח גבי נרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה ע"ש

עוד שם ז"ל גם מה שכתב דאי שעבודא לאו דאורייתא והב"ד כופין בעי ב"ד דוקא לכפותו והדיוטות לאו בני עישוי נינהו, נלפענ"ד דליתיה כיון דדמי לעשה סוכה ואינו עושה דכופין אותו לקיים המצוה, [ד]כל אדם מצווה להפריש חברו מאיסור אפילו מי שאינו בכלל ב"ד כדמוכח בב"ק כ"ח א' גבי נרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה עכ"ל. **וזה** הוא השגתו על דברינו בסק"א ע"ש, ותמהני כי כוונתו להשיג על פי דברי תוס' בנויים שכתבו דמילי דעשוי ילפינן מאשר תשים לפניהם ולא לפני הדיוטות, ולדברי המחבר א"כ הדיוט בעלמא יכול לכוף אגיסא במקום שכופין להוציא, וזה ודאי פסול דאורייתא אם הדיוט מעשה אגיסא, ואע"ג דמצווה ליתן גט אפי"ה לפנייהם ולא לפני הדיוטות וכדאיתא פרק המגרש גיטין פ"ח ב' אלא דאנן שליחותיה דקמאי עבדינן וצריך ב"ד אבל הדיוט לא, ועיין בית שמואל סי' קל"ד ס"ק י"ג) ובעישוי אגיסא צריך ב"ד של שלשה ויהיה בהם חד גמיר ואז שליחותיה דקמאי עבדי, אבל הדיוט בעלמא שאינו ב"ד דמעשה אגיסא פסול הגט דאורייתא והיא אשת איש ואע"ג דמצותו ליתן גט, אלא ודאי דב"ד בעי עישוי וכדמוכח (נגיעין

ס) בהא דיתבי רב יוסף וקא מעשה אגיסא ואשכחיה אביי ואמר ליה הא תנן לפנייהם ולא לפני הדיוטות ואמר ליה רב יוסף אנן שליחותיה דקמאי עבדינן וכל זה פשוט וברור, ומה שאמרו בנרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו להפרישו מאיסור שפחה, היינו להפרישו מאיסור, וכן מי שרואה חברו לובש שעטנז יכול לפרשטו מעליו אפילו בשוק, אבל לכופו לקיים מצוה עשה כגון מי שאינו עושה סוכה או אינו נותן צדקה לזה צריך ב"ד דוקא ואנן שליחותיה דקמאי עבדינן, וגם להפרישו מאיסור נמי אינו אלא הכאה בעלמא אבל ב"ד שכופין לקיים עשה מכין אותו עד שתצא נפשו כגון באומר סוכה איני עושה, ואלו באיסורא אין מכין עד שתצא נפשו, דלא אמרו ניתן להצילו בנפשו אלא בעבירות הידועים כגון רודף אחר נערה המאורסה או במקום שקנאין פוגעין בו, ובשאר איסורין לא ניתן להצילו בנפשו כדי להפרישו ומזה הוכיחו בעלי מוסר הראשונים דעשה חמירא מלא תעשה דבעשה מכין עד שתצא נפשו, וזה ודאי אם כבר עבר על העשה אין עונשין אותו אלא קודם שקיים העשה מכין עד שתצא נפשו בכדי לכופו לקיים העשה, ובשאר איסורי לא תעשה אינו ניתן להצילו בנפשו להפרישו מאיסור נבילות וטרפות וכל זה ברור.

15 תשובה לכבוד האלוף התורני המופלא חכם ומבין מדעתו דעת תורה כבוד מו"ה יוול מו"צ דק"ק ש"ה :

קנה מכתבו קבלתי. וע"ד השאלה אשר שאל אשתך חשה שידעת שבעלך מקמץ בנתינת לדיקה ואינו נותן לפי ערכו והיא נו"כ תוך הבית והיא מחלקת לדיקה לפי העושר ויודעת שבעלך מקפיד אם מותר לקבל ממנה: יפה הורה מעלתו ח"ו לקבל ממנה והוא גזל גמור ואף שב"ד כופין על הדיקה מ"מ מי שם את האשה לשופטת ואשה פסולה לדון וגם לב"ד אין רשות ליקח ממנו בלי ידיעתו רק מודיעין וממשכנין ולקוחין בפניו בעל כרחו אבל בלי ידיעתו גנבה היא ור"ע שחילק מעות ר' טרפון בלי ידיעתו בטוח היה שיכיס ר"ט אח"כ וכאשר היה באמת ואם היה ר"ט מקפיד היה ר"ע מחזיר לו משלו. ואפילו מה שעלם בדעת מעלתו להחזיר לה בימיו עיברה ליתן חלוקה לעניים להתפלל עבורה ולעשות לה פדיון. ג"כ אינו נכון ואין זה בכלל רפואה רק אם היו כל בני משפחתה נוהגים כך והיה מנהג פשוט כן בכל בני משפחתה היה אפשר לומר שמחוייב גם הבעל לעשות לה כן וכופין אותו אבל לא שהיא תעשה בלי ידיעתו בגנבה ורב הו"א דלא יסיב שיבשא לאריסיה ואמרו לו חכמי ישראל בתר גנבה גנוב וטעמא טעים. והאריכות בזה ללא צורך. וזה שחלק עליו והורה להחזיר מוחזק ידי עוברי עברה וכל דבריו אינם ראויים להשיב על דברי בעלך כאלה. והראיה שהביא מדוד שקיבל מאביגיל כמה תשובות בדבר אביגיל עלמה בודאי היתה רשאי ליקח מנחה צדקה להליל את אישה מן הגנות ודוד שקיבל ממנה אולי היה מגיע לו ולעבדיו שכר שמירה וע"פ ד"ת קיבל ועוד אולי היה לאביגיל משלה ולא תיקו חכמים כל מה שקנתה אשה קנה בעלה כי אם אח"כ כי זכות הבעל בנכסיה אשתו אינו מן התורה ועוד אולי כל המנחה הזו היה נחשב דבר מועט לגבי נבל ואביגיל ואף שגבל היה כילי אולי עד אשתו הים וחתן והיה לה רשות ממנו לתת מתנת כרלונס.

דברי הד"ש :

14 ונראה לי הא דכתבו המוס' דכפיה

לריכה בית דין מומחה, היינו דוקא במלות עשה כגון סוכה איני עושה וכו', דהוא מלות עשה ורוצה לעבור בשב ואל תעשה, אבל בלאו, אם רוצה לעבור ואפילו בשב ואל תעשה דלאו חמור יותר, מלוא על כל ישראל לכוף אותו שלא לעבור. או אם עבר ויכול לתקן כגון לאו הניתק לעשה, כופין אותו כל ישראל שלא יעבור הלאו או יתקן, וכמו מלות עשה שמתן שכרה כתוב בצדה שאין בית דין של מטה מזהירים ואין כופין, מ"מ היכא דאיכא לאו כגון בצדקה וכו' כופין, הכא נמי בלאו אין צריך בית דין מומחים וגם היום כופין.

¹⁶ ויראה לענין דכיון דקיי"ל דכופין על הצדקה ועכשיו בוסהיו ידוע שאין לנו כח לכוף ולכן אם יש איש עשיר כילי וקמצן והאשה נוחנת צדקה כלא ידעתי דווראי היא בעצמה לא תוכל להיות שופטת נזה אטנם אם הרב שבעיר אומר לה שלפי ערכו אם היה ידעו חקיה היינו כופין אותו ליתן כך וכך יכולה ליתן כשיעור הוה ולמה נגרע במה שאין ביכולתנו לכופו אם יש ביכולתנו להוציא הצדקה שהוא מחוייב מרינא אפי"ה דכפיה הוא מרעת הבעלים וכאן הוא שלא מרעתו מ"מ כיון שהוא מחוייב בסך זה אלא שאין ביכולתו לכופו מ"מ החיוב מוטל עליו ואנחנו דנין בזה כפי חיובו וראיתי כגדול אחד שאמר

18 (יט) כִּי תִקְצַר קְצִירְךָ בְּשָׂדֶךָ
 וְשִׁבְחָתָּה עֲמַר בְּשָׂדֶה לֹא תִשׁוּב
 לְקַחְתּוֹ לְגַר לִיתוֹם וְלֹא לְמִנְה יִהְיֶה
 לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
 מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ:

למען יברכך.
 ואע"פ שזאת לידו שלא צמחון ה' ק"ו לעושה צמחון,
 אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומלאה עני ונחפרנס
 זה, הרי הוא מתנרך עליה (ספר רשב):

17 ויראה
 לע"ר דדווקא בתרומות ומתנות כהנים הוא דכתב
 הרמב"ם ז"ל דאם תפסם הכהן זכה בהם, משום
 דמשעה שהפרישם נעשה ממונא דכהנים, ואין
 לבעלים בהם אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה
 ממון והילכך אם תפסם הכהן זכה בהם. מה שאין כן
 בחמש סלעים דפריון הבן, דכל כמה שלא באו ליד
 הכהן, ממונא דבעלים הוי ואין לכהן זכיה בנכסיו של
 זה אלא שהנכסים משועבדים מדין ערב, וכיון שכן
 כי תפס הכהן בחמש סלעים לא זכה בהם, שיכול
 לומר לכהן אחר אני רוצה ליתן מה שאני חייב,
 ונמצאו אלו שביד כהן גזל הם בידו. ומשום הכי אמר
 ליה ר"ח לההוא גברא, לא גמרת ויהבת הילכך אין
 בנך פדוי. וההיא דתקפו כהן דאין מוציאין מידו, לא
 איירי אלא בבכור בהמה דאי תפס כהן, בעה"ב
 המוציא מידו עליו להביא ראייה, דדילמא בכור הוא
 וכבר זכה בו הכהן משבא לידו כיון דממונא דכהנים
 הוי, והוי כחפץ המונח דזה אומר שלי הוא וזה טוען
 שלי הוא, דכל התופס, על שכנגדו להביא ראייה, אבל
 בחמש סלעים לא שייך לומר הכי. ולענין צדקה
 דקיימא לן דאם אינו רוצה ליתן כופין אותו וגם כן
 יורדין לנכסיו משום דנכסיו משועבדין לתת צדקה,
 איכא למיבעי דאם בא עני ותפס מזה שאינו רוצה
 ליתן, אי זכה בהם. והיכא דבעל הבית רוצה ליתן
 לעני אחר, יראה דלא זכה העני במה שתפס כמש"ל
 בפרדיון הבן. אבל היכא דאינו רוצה ליתן לשום עני,
 איכא למימר דמהני תפיסת העני, והוא הדין גמי אם
 זה העני שתפס הוא קרובו, שהוא קודם לכל אדם ולא
 יכיל לומר, לעני אחר אני רוצה ליתן. ור"י (והובא בב"י
 יורה דעה סימן רכ"ז) כתב דאם אסר הנאתו על כל העניים,
 עניים נוטלים ממנו בעל כרחו.

19 ד' כל הנותן צדקה לעני בכבוד פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפילו
 נתן לו אלה חובים אבד זכותו והפסידה. אלא נתן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאוון
 עמו על צרתו שנאמר אם לא בכיתי לקשה יום ענמה נפשי לאביון. ומדבר לו דברי
 תחנונים ונחומים שנאמר ולב אלמנה ארנין:
 ג' [ה] 'צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות בשמחה ובטוב לבב ומתאוון עם העני
 בצערו ומדבר לו דברי תנחומים [ז] וואם נתנה בפנים זועפות ורעות
 ה' הפסיד (ז) וזכרתו:

ה הפסיד זכותו. אפילו נתן לו הרבה ועוצר על ולא ירע
 לנכך כו'. סמ"ג:

20 יג [מז] פחות מזה מ שיתן לו (ח) בעצב:

מ שיתן לו בעצב.
 וסיינו שזר לו צנחיתו אבל עכ"פ
 אינו מראה לו פנים זועפות דא"כ לא
 נחשב צנחיתו מעלות דהא הפסיד
 זכותו ועוצר על משום לא ירע
 לנכך כדלעיל ס"ק ה':

וראיתי בירושלמי דמסכת דמאי פרק המקבל [כו ב]
 דקאמר שם, ר"י בר חנינא אמר נתן
 מעשרות בטובת הנאה, מתניתין פליגא על ריב"ז
 דתנן קונם כהנים ולוים נהנים לי, עניים וכהנים יטלו
 בע"כ, פתר לה באומר איני רוצה ליתן כל עיקר ע"כ.
 מוכח משם דאפילו בדאיכא טובת הנאה, כל שאינו
 רוצה ליתן כל עיקר, כהנים נוטלים ממנו בע"כ. ולפי
 זה מתורץ מה שהקשו התוס' בפ"ק דמזיעא [ו א ד"ה
 והא] למ"ד ספק בכור תקפו כהן אין מוציאין אותו
 מידו, דאמאי אין מוציאין והא איכא טובת הנאה
 וכו'. אבל לפי הירוש' א"ש דהתם ג"כ מיירי בשאינו
 רוצה ליתן כל עיקר מפני שהוא ספק. ומ"מ נראה
 דספק בכור אדם, אי תפס הכהן מוציאין מידו, דהרי
 זה האב הוי ספק בחיובא ואין נכסיו משתעבדים אלא
 מדין ערב.

21 ב [ג] לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא דבר רע ולא היוק מתגלגל על ידה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום:
 ג' כל המרחם על העניים הקב"ה מרחם עליו:

הנה [ד'] ויתן האדם אל לבו שהוא מנקה כל שעה פניו וכו' מהא מנקה שהקב"ה ישמע שועתו כך הוא ישמע שועת עניים [ה] גם יתן אל לבו
 כי הוא יגלגל החורר בעולם וסוף האדם שיבא הוא לו בנו או בן בנו לידו מדה זו וכל המרחם על אחרים מרחמין עליו (מלשון הסוד):
 ד [ו] הצדקה רוחה את הגזירות הקשות ב (ז) וברעב תציל ממות כמו שאירע לצרפית (ח):
 הנה [ז] והיא מעשית ואסור לנסות הקב"ה ג' כי אם (א) בדברי זה שנאמר ונחמוני נא בנחת וגו' (עור ממלא ס"ק דעשית) וי"ל דוקא (ב) בנחית מעשר
 מותר לנסות הקב"ה אבל לא בשאר דקה (כ"י) דכן משמע מש"ס (ס):

(ב) בנחית מעשר. שיון בשחילת יע"ץ ח"א סימן ג' שהשיג על הרמ"א דמדכריו
 משמע דמעשר כספיה דהגו עלמא האידיא קאזי ונחמת ז"א שלא נאמר זה על מעשר כספים
 דלא שרי לנסוויי ביה דאינו אלא דקה ע"ש וכ"כ הגאון בעל ש"ס והוא דרפוס א"ד דף רמ"ב
 דדוקא נמעשר תנחום הוא דשרי לנסות אבל לא נמעשר כספיה ע"ש וכן הסכים בספר משנת
 תלמידי הלכות יסודי התורה דף י"ז ע"א ע"ש: